

INTERVJU MED HELGE SINDERSTRÖM

- Då vill jag fråga först när herr Sinderström är född?
- Den 24/8 1900.
- Och det var på Strömbacka det?
- På Strömbacka ja.
- Det skulle vara roligt att höra litet om barndomshemmet nu.
- Jaa just då ja. Mitt barndomshem låg efter den där gamla bruksgatan, å då var ett stort kök å en liten kammars. Och min far var smed, vellarmästare och han arbete i smedjan ända tills - ja sista tiden då arbete han vid jordbruket för att han fick lite dålig hälsa. Och sedan - vad skall jag säga - ja min mor hon var född i Uppland, närmare bestämt i Björnbo, var en sån där socken, ligger intill Forsmark å hon kom opp till Strömbacka vid nitton års ålder som jungfru på ett ställe där. Ja min mor - jag måste säga då - hon var mest hemma, skötte hemmet, så hon var inte mä kan jag säga i någon förening eller nånting. Men däremot var hon religiös och kanske även tillhörde nog Jehovas-förbundet ett tag, men bruka ju jämt gå på predikan å så där då. Då var på söndagarna. Å min far han hade ju en hel del å göra på fritiden alltså. Vi hade ju en liten bit åkerjord så vi kunde föda en ko där på den, så han hade ju en hel del göra mä den när han var ledig. Då var ju ganska tunga skift dom hade på den tiden. Men i mån utav krafter å hälsa å skötte han ju den å då var ju ganska värdefullt å ha en ko så där så vi kunde få lite mjölk å smör. Å mor hon var ju ganska dålig åsådär, hade inte så stark hälsa men ändå blev hon över nittitvå år. Jaa. Å jag kommer särskilt ihåg hon var lite yr i huvet å så där så jag fick följa mä henne i ladugården då när jag var yngre å bära en lykta, fotogenlykta så att - å så skulle jag samtidigt då liksom se efter så hon inte fick nån yrsel eller nånting sånt där, hända nånting.

Men i övrigt så - pappa han var intresserad utav musik, så att han var mä i hovmusiken ett tag. Å dom hade - hornmusiken den bestod i huvudsak utav smeder där på Strömbacka. Å då var mycke trevligt alltså när dom hade sina konserter där. Kanske var i miniatyr men i varje fall, så hör då till brukets. Å jag för min del, jag var mä i logen där, så där lag jag väl kanske ner det mesta arbetet på fritiden. Vi ordna nå små sketcher å underhållning på olika vis där. Men vi fick inte dansa på logen, då var förbudet, men däremot folklekar fick vi ha. Så där fördrev vi tiden å annars så gick vi ju den där bruksgatan fram å åter så fort vi var ledig, särskilt på lördagar å söndagar å så där, gick där å loda.

Å så var då ju dans där då, var dans på en gammal skyttepaviljong där. Å dit kom då ungdomar både ifrån Moviken å Frisbo, byarne som låg intill där. Och - ja, sen är då klart att många undomar åkte ju till andra byar på dans då, å musiken den sköttes i huvudsak utav en dragspelare, kanske en fiol också. Men jag minns många gånger så fick vi klara oss mä en grammofon bara. De var en gammal smed där som hade en grammofon å han bruka ju gå ner då å spela. D'å klart att man hade ju inte så stora fordringar på den tiden, utan man var ju glad att de kunde ordnas nånting. Men de gick ju ganska lugnt

tillväga i alla fall och så. Ja det skulle vara på midsommardansen, då samlas de kolossalt mycke folk, å då kunde de hända att de var en å annan som dela ut nå örfilar. Då var ganska hårt efter va jag har hört gamla berättä, dom använde påkar å lite utav varje. Men då gick ju bra i alla fall. Nu har dom hålla på å haft den där seden nästan ända till nu kan man säja men nu är de nerrivet den där danslogen som vi hade där. Å de var ju klart att vi ungdomar vi längta tills de skulle bli midsommar för då var en sensation på sätt å vis.

Jaa - jag vet inte annars.

- Den här nykterhetslogen som Ni var medlem av, hade den en stor uppgift att fylla tycker Ni?

- Den hade väldigt stor uppgift å fylla. Å då var rätt så många i den då. Nu är då ju bara nära stycken efter va jag har hört. Nej då var då ju huvudsaken att vi samlas ungdomar varje helg då förstås, å så hade vi basarer till julen å så. Och även på sommarn kunde vi ha en sommarfest för att få in lite pengar. Joodå, de var väldigt trevligt.

- Var det mycket spritmissbruk för övrigt?

- Då kan jag inte säja att de var så kolossalt mycket. D'ä klart att till storhelger och så där så tog smederna hem lite grann så dom hade. Men de var ju inte så dom misskötte arbetet eller nånting, utan då var väldigt bra för den delen.

- Det skulle vara roligt att höra något om pappas arbete nu. Han var vellarmästar.

- Ja vellarmästare - han hade en härd då alltså som dom stoppa ner såna här smältstycken kallas de där för. Då var nå järnbitar. Å dom där skulle värmas före innan dom kunde smids ut. De var ju stångjärns-smide de där, dom gjorde stänger utav de där. Å de var ju väldigt viktigt å kunna ställa den där härden så att de blev en riktig hetta och få järnet å bli mjukt. Så att jag minns, på söndagarna å så där så brukar han gå ner då och ställa den där härden. Det var nämligen järnplatter som satt i en fyrkant ner i den där å så blåstes då in luft ifrån baksidan på den där. Å de där skulle bytas ut för den blev ju skadad den där och då var då väldigt viktigt att kunna ställa de där på rätt sätt. Så han var ju inte fri på söndagarna heller, utan måste han ner då ett tag. Och - nu var de ju så att de blev vattenbrist ibland å då måste han ju få annat jobb. Å då kommer jag särskilt ihåg dom var ute å gjorde vägar å så där lite här å var. Dom var bland annat opp - dom bodde på Lennsjövallen, de ä en by som ligger bortanför Strömbacka, å där bodde dom i en vallstuga. Så där hade dom väldigt skojigt mä vallpigerna. Dom var väldigt humoristisk dom där smederna. De var ju kolossalt bra därför att dom hade ju tungt arbete. Å de ä klart att dom underlätta väl. Alltid hade dom nån rolig historia eller hitta på nå andra konster.

Jag kommer ihåg - ja apropå det, smeder där, dom låg i sån där kallad labbe. Ett litet hus mä jordgolv å så sängarna dom var såna där provisoriska sängar utav bräder å låg i en hel rad så där. Å d'ä klart att då blev mycke osund luft därinne, de var dåligt mä ventilation. Men dom sov kolossalt gott ändå därinne. Å - ja då var då väl en

Å annan som hade nå roligt då så dom fick sej ett gott skratt. Å så var deju då dom fick ju väcka varannstå den som var i tur att gå ut på skiftet å jobba alltså. Då gjorde dom ju mycke för att dom inte skulle behöva sota ner så mycke hemma, för dom låg ju därnere i de där så kallade labbet i ställe, gick hem emellanåt ändå.

- Så det var ett mycket speciellt arbete dom hade?

- Jaa då var då.

- Hur lång tid hade det tagit för pappa att bli vellarmästare?

- Ja då kan jag faktiskt inte säga, men d'ä klart att då tog nåra år, för att dom hade ju - ja dom kallas för kolpojkar, dom som sköt in kol, de var ju yngre pojkar då. Men - d'ä klart att de tog sin tid innan dom blev smeder.

- Hade han några medhjälpare i smedjan också?

- Jaa, javisst d'ä klart. De var en som hjälpte till då som stoppa in i luckerna där, dom hade små lucker som dom liksom förvärmde först järnstycken. Men man måste säga att dom var väldigt skickliga. Dom kallas för räckare dom som stog å smidde ut de där. För att pappa han bara skötte om härden, å sedan så tog dom de där järnstyckena mä tänger då och sen hade dom stångjärnshammarn. Och - dom var kolossalt skicklig å vända på dom där styckena så att då blev alldeles raka stänger å precis den dimension som dom skulle ha.

- Det var stor yrkesskicklighet det.

- Jaa då var då. De var väldigt intressant å se på för en annan när dom smidde ut de där. Då såg så - ja då såg så lätt ut på sätt å vis fast de var kolossalt svårt innan dom blev van mä't. Men de hände inte mycke olycker i varje fall inte. Näädå, då gick hemskt bra.

- Vad hade dom för arbetsdräkt då?

- Jaa dom hade - ja vill säga dom hade ju såna här förskinn, ett stort skinnförkläde som dom hade framför sej å så hade dom ju träskor. Å dom där träskorna dom var ju kanske inte alla gånger så fin som dom är nu. Å när dom nötte ut dom så halvsula dom mä vanliga bräder, tunna bräder som dom spika på då. Jaa. Många gjorde ju träskor själva, dom tog en del utav förskinn som dom använt å satte rätt över. Men dom klare sej bra me de där.

Å så var de ju då att varje helg då, särskilt julhelgerna, då skulle dom gå i kyrkan för då var disponenten där då å förvaltarn som dom kalla. Han läste ju julpredikan där. Å jag kommer ihåg att när man gick efter den där bruksgatan så hade dom tänt julgranarna å de var väldigt vackert. Å de var väldig högtidsstämning. Men innan kvällen så var de ju många förstås som hade fått sej lite så dom blev lite extra glad. Men - på sätt å vis måste man ju förstå dom när dom hade tungt arbete, då ville dom koppla utav på sätt å vis, försöka roa sej.

- Hur firade ni julen i Ert föräldrahem?

- Jaa- då gjorde vi.

- Men hur gick det till?

- Jaa vi hade ju julgran förstås och hade alla julgranskonfekt å vi hade väldigt mycke grejer på julgran. Å mamma hon gjorde ju i ordning julmaten å sylter å sånt där å korv å. Å så bryggdes de dricka förstås, vi hade ju sån här humlegård som de växte sån där humle som dom använde då när dom bryggde. Annars så i stort så var dä väl en å annan gång så fick vi ju främmande, alltså jag hade en syster som bodde här på Iggesund då. Å när dom kom hem min svåger å henne då så tyckte vi dä var väldigt roligt å intressant för en annan. Vi var ju ganska ensam- åtminstone jag var ju ganska ensam mä far å mor. För att min syster flytta ju hit före 1914.

Apropå 1914 så kommer jag ihåg - då var vi här på Iggesund hemma hos henne. Å dä var samma dag som kriget - första världskriget - bröt ut så var vi här å hälsa på henne. Å jag minns särskilt min mor hon blev väldigt nervös för att hon sa då att "nu måste vi åka hem sa hon "för nu blir alla kommunikationer stängda". "Om vi ska komma hem." Så att vi blev inte gammal här då utan då åkte vi hem.

- Hur fick ni reda på nyheten?

- Ja dä ringdes ju i kyrkklockerna förstås å så. Å de där spreds ju på en gång. Jag kommer särskilt ihåg när vi kom till Hudiksvall, vi åkte tåg därifrån till Näsvisen. Då var den här - börja dom på å få såna här landstormshattar på sej då å så hade dom en ammunitionsgördel. Men annars var dom civilt klädda många utav dom här landstormsgubbarna. Jag kommer ihåg särskilt dom här affärsmännena i stan, dom hade ju en hel del å bestyra innan dom skulle ge sej iväg då. I alla fall då så gick dä ju bra, vi kom ju aldrig mä i nå krig den gången heller. Fast dä var ju kristider, de kan man inte glömma.

- Hur upplevde Ni det?

- Jaa dä var - man kan säja att dä var en mardröm, för att - min mor visste ju många gånger inte va hon skulle laga maten utav för nånting. De var såna här polentagrun och potatismjöl och - ja dä var sånt där krisartat. Å d'ä konstigt, de blev ont om allting, till å med mjölen faktiskt blev de ont om. Sen hade vi ju ransonering då på tobak å sånt där, röka.

- Hade ni kon kvar då under kriget?

- Dä hade vi. Dävar ju en liten hjälp då förstås genom att vi hade den kvar då. Men - så kom ju spanska sjukan 1918. Då var dä - min mor å jag blev sjuk båda två så vi låg. Men far klara sej konstigt nog, så han skötte ju oss då så de gick ju över så småningom. Jag minns att jag var mycket sjuk.

- Hur yttrade sig spanska sjukan?

- Ja man fick feber, plötsligt. De kom så hastigt på nå vis. Så jag var ute å jobba, för jag jobba på jordbruket på den tiden, å - rätt som de var så fick jag ganska hög feber, börja på å få frossa. Så att jag gick hem å skulle stanna hemma. Jag kommer ihåg, jag låg å hade väldigt hög feber, man visste knappast var man var någonstans. Men så småningom så gick de över. Vi hade hem doktorn då, å då

fick man medicin å dom skrev ju till å mä ut lite sprit, alkohol som man fick. Men - dä gick ju skapligt ändå. Men däremot var'e ju många som dog då. Man tyckte dä var hemskt, när man titta ut genom fönstre många gånger så körde dom mä bilen - ja dom hade två å två på flakar så där som dom körde iväg mä. De var bara - jo pappa han var ju ute då på bruket å han måste ju sköta sitt arbete å så samtidigt. Han våga aldrig tala om många gånger hur många som hade blive dö å så där. Å de var ju mycke kraftigt folk som dog.

- Ja det måste ha varit otäcka tider.

- Jaa dä var hemskt. Först å främst världskriget då som börja 1914 å så de här 1918 mä spanska sjukan. Men d'ä konstigt, de har ju en övergång allting. Sen - de andra kriget, andra världskriget, de var ju naturligtvis inte så hårt när det gäller matfrågan å så där, så kan jag inte säja att vi led nån nöd då inte. Men första gången då var de många gånger att man kunde inte äta sej mätt, utan man fick försöka klara sej ändå om de gick. Å värst var de väl för föräldrarna som skulle - om dom hade barn å så där då, fick ju först tänka på barna att dom fick. Jaa dä var en tid dä.

- När fick Ni Erä första arbete?

- 1915.

- Och vad blev det då för någonting?

- Jaa dä var - jag arbete ju mä rättarn där, i jordbruket. Å då kommer jag ihåg en liten historia i samband mä dä så fick jag order utav rättarn att jag skulle följa mä en gammal karl efter ett hölass. Han kom körande i en sån här skrinda, en stor skrinda. Jag fundera va de var för karl de där, för han såg så knepig ut. Han hade långt skägg å så hade han klänning på sej, en mörk klänning hade han. Å de var därför - han hade nåka ut att få bölder över hela kroppen, så han kunde faktiskt inte ha vanlig kostym på sej, utan han måste ha en klänning. Den där hette Bolin. Men sen fick jag ju förklaring på varför han var klädd så där.

Ja sen börja jag på jordbruket där, var mä på slått å skörd å. Så körde vi järn ifrån smedjan där oppå järnvägen. Ja de var en liten järnväg emellan där Strömbacka å Moviken. Å sen arbete jag då i skogen tidvis. Fast inte så längen inte. Vi högg kastvedå kolved. Hade vi ganska långt å gå för vi fick gå över nästan hela den där brukssjön där å de var ju ganska svåra terrängförhållanden också många gånger. Men allting går ju. Sedan då så flytta jag - de blev dåligt mä arbete - då flytta jag till Iggesund 1923 å då börja jag i hamnen här på olika transportarbeten å så där. De var inte så gott om arbeten då utan man måste ta de man fick bara. De var kolossalt tungt arbete. De var lastning utav järn i prämar här å massabaler - massabaler som skulle lastas i prämar. Och ibland gick man skift när de var mycke bråttom. Men d'ä klart att så tungt arbete finns de knappast nu. Vi fick stå i malmprämar å skyffla järnbaljer liksom ... väldigt stora järnprämar som kom då ifrån - ja ifrån Luleå å så där. Å där fick v i stå då å skyffla i dom där stora järnbaljerna å så hiva dom opp dom mä kränar å lasta så där, en hel del vagnar på en dag. Så vi fick hålla på då tills prämen var loss, å så fick han hämta en ny last igen. Så där fick vi bälla på.

Jag kommer ihåg särskilt massalastning, då var ju också ett ganska - de var rensamt arbete men tungt å man var ganska trött om kvällen när man hade gjort skiftet. Jag kommer ihåg jag var ganska nära att bli krossad utav en massabal där, förresten de var flera balar som rasa. De var nämligen så att dom lag opp de där i magasinet i höga travar och då måste vi klättra opp på dom där travarna me järnspejt å bända ner så att dom kunde ta dom i kärrer sedan. Å dä kunna ju vara ända till en femton balar i höjd var varje bal. Å då satt vi å så tog vi spänntag så här mä spetena en till å jag å så hörde jag de knäckte till liksom, lite svagt ifrån sida, för de var ett fack som var ändå högre där. Å jag vet inte, de var nån sorts ingivelse vi fick så att blixtnabbt hoppa vi åt sidan å samtidigt kom en fyra, fem såna där tunga balar som vägde över tvåhundra kilo å slog ner precis på de ställe vi satt. Då var man verkligen nära döden.

Å de hände ju rätt så mycke olycker där vi lastningen.

- Hur fick man dom här ombord sedan då, de här balarna?

- Dom här balarna dom kärras på små kärrer ner i prämen så där stuvad dom, travas opp i prämen å den drogs ju ut sedan mä bogserbåt till dom stora båtarna, lastångarna. Jaa - sen då så kommer jag ihåg var väl under kristiden, dom tillverka såna här fodermassa och de där stoppas i papperspåsar, papperssäckar å lastas på järnvägen. Var jag också mä å lasta dom där, gick vi i skift, natt å dag. Å de var inge tungt arbete precis men de var väldigt bråttom många gånger me de där jobbet. Fabrikerna tillverka ju kolossalt mycke utav den här massan. Å de var ju meningen åt koföda de där. Blanda de där mä sötningsmedel så att korna skulle kunna äta de där.

Sen efter den tiden så - de var på 1940-talet - så kom jag å börja i virkesmagasinet. Där, alltså virkesmagasinet, där hade bolaget sitt virkesförråd och all byggnadsmaterial i stort sett. Å då hade jag hand om dä. Å samtidigt så hade jag hand om brädgården. De eldas ju mä ved för de mesta på den tiden å de gick åt alldeles kolossala mängder ved på ett år för ått både båtar å järnverket använde ved. Särskilt båtarna tog stora laster. De var ju kristid då än förstås, dom sparde in på kolena då. Å ved de hade jag all - de var både huggen å kapad ved som kördes ut å de hade jag hand om dä. All ved som - all bränsleved som kom ifrån skogarna tog jag emot å hjälpte bilarna å så där vidare. Då var ju mycke göra mä de.

Å sedan - nu är de där virkesmagasinet, de är ju nerlagt nu å rivet, å där är'e ett kraftverk nu eller ställverk rättare sagt. Sen då revs de där då, de var månting på 1960-talet i början på 1960-talet då revs de där och sen kom jag ner till cellulosafabrikerna på elektriska förrådet där å skötte om där i cellulosafabrikerna tills jag sluta då å arbeta å blev pensionerad då 65. Sedan har man ju varit som man säger hemman, kan man säga. Man har ju bara hållt sej inom hemmets väggar så att säga.

- Var det skönt att få gå i pension?

- Jaa, de kan man säga att de var, genom att - alltså de blir ju helt - de har blive helt nya bestämmelser allting nu på senare tid, nya förordningar, d'å inte lika som de var förr, å därför kanske de är bättre när man blir äldre att man får gå i pension. Men jag har haft lite å syssla mä i alla fall, skrivarbete å så där har jag

syssla mä. Särskilt deklARATIONER när'e har var'e den tiden. Å de ä roligt å ha nånting å pyssla mä, annars blir de alltför långsamt.

- Så ni hjälper till med deklARATIONER?

- Ja jag brukar göra dä, de har jag hålle på mä sen 1935 har jag syssla mä, på den tiden som jag var anställd.

- Jag skulle gärna vilja höra litet mer om arbetet där på virkesmagasinet.

- Jaså där.

- Hur en arbetsdag kunde gestalta sig.

- Ja dä var så att vi skulle ta emot bränsleveden, de kom ju i lång ved dä, tremeterslängder. Då kom de från skogarna då olika arrendatorer och körare som kom mä den där veden ifrån alla bevakningar som bolaget hade. Å den skulle då kapas opp i kortare längder. Då hade vi fyra man som höll på mä dä och så skulle den travas opp där, de var ju tak så den skulle travas opp å ligga å torka. Sedan då så byggde dom om vekapen där så att vi fick vekaptsmagasinet kan jag säja. De var liksom fickert så att dom behövde inte stå å plocka för hand som dom gjorde förr, utan när man tog i en kap där så öppnas en lucka i taket å då rasa de ner i den som vi körde ut veden mä. Dom hade olika slädar som dom körde ut ved till folket där i Iggesund. Men många gånger var dä - kom man i beröring med allmänheten speciellt därför att dä var inte säkert alla gånger att man kunde leverera torr ved utan den var ganska rå å fuktig när den kom ifrån skogen. Å då blev man ju kanske lite antastad för att ... måste dra. Men de var å försöka förklara så gott de gick.

- Använde man ved att elda med i bostäderna här på bruket?

- Jaadå. Ja mycke så. Å i ångpanna alltså, värmepanner hade dom ve. Å i järnverket använde dom mycke ved. Även fabriken tog en hel del dä, kastved.

- Hur många var det som arbetade där på magasinet då?

- Jaa jag hade ju en hjälpare mä mej å sen var de fyra man då som hade stationärt i vekapen, men många gånger när de kom mycke virke å så där, då kunde man ta extra folk som lossa lite å så där som kom. Å virket kom ju i prämar från Hudiksvall så då skulle dom ju lossas å tas in i magasinet.

- Trivdes Ni med arbetet?

- Jaa de trivdes jag bra mä, de gjorde jag. De var ju ganska rensamt arbete. De var ju - man hade ju rätt så mycke skrivarbete, de skulle ju rapporteras både in- å utgående ved å allt virke skulle också - skulle man sätta pil på å räkna ut. Sålles ju per löpfot. Ja jag vet inte va jag ska säja, om jag har nåt mer angående de där. I alla fall så är ju den där vedgården, den är ju borta nu å även virkesmagasinet på grund utav utbyggnad av cellulosafabriken så måste de ju rivas. Å numera är'e ju så att de är oljeeldning i bostäderna. Men skogen går ju åt i alla fall.

Jaa om jag skulle tala kanske lite om hur de var i Iggesund i övrigt kanske?

- Våldigt gärna.

- Jaa. Jag kommer ihåg då när jag börja här på Iggesund då gick de bussar mellan Hudiksvall å här å de var ju inte den kvalitén på bussarna som de är nu, utan de var ganska hoppiga bussar å så där, otrevlig å åka i. Men d'ä klart att de gick i alla fall. Å vi ungdomar då vi hade ju - vi bruka gå på dans. Alltså de var tre dansbaner, en vi gamla stallet här på Iggesund å en efter vägen till Stjärnnäs där fanns de en som hette Hundänget de var den andra banan, å så var de en dansbana längst ner i Stjärnnäs. Å där bruka de vara stora fester som föreningarna, framför allt järn- å metall hade stora fester. Å dom där festerna dom ordnas ju för te få in pengar naturligtvis. Och särskilt trevligt var'e när de var ute i Stjärnnäs för där var de ju stor gräsplan å hålla till på där där massamagasinet är. Å då var de ju också en fin promenadväg utefter hela vägen. Å de var alla möjliga anordningar, de var tivoli å allt möjligt där. Å varje onsdag å lördakväll var de ju dans. Inte kanske i Stjärnnäs så mycket men däremot på Hundänget och i dansbanan mot stallet där d'ä bostäder nu. Då var ju självklart att ungdomarna skulle vara må där. En del åkte väl in till Hudiksvall å kanske till nå andra platser, men för de mesta var dom hemma. Å de var ju bara banan å musiken den bestod utav en eller två dragspel, möjligen fiol. Å de var heller inte så dyrt, de var ju spelpengar på den tiden som man skulle ge förstås.

Där ute i Stjärnnäs när de var fest där, då var de ju inträde, men annars så var'e ju - man ordna en vanlig dans på veckorna så där så var de ju spelpengar. Man fick ju ge kanske en femtiöring eller en krona å så där vidare. Var ju heller inte så dyr musik som de är nu. Nu tycker jag de är alldeles för många i orkestern, de ä därför de blir så dyrt. Vore bättre att dom reducerade dom där stora kapellena för att de ä många föreningar som inte orkar hålla sej i gång heller för att de blir för dyrt. Å jag tror att dom skulle kunna dansa lika bra efter en orkester på en tre, fyra som en på en tiotal. Jaa.

- Vad kunde man annars syssla med på fritiden här på Iggesund då?

- Ja - då längre fram, på 1930-talet - ja kanske redan före 1930 - så börja dom ju må studieverksamhet. ABF börja då, börja lite smått me de där. Å dä ökas ju ut undan för undan så jag var ju - jag blev ordförande 1934 eller nånting så där, så jag har ju vare ordförande där i över tjuvfem år. Å vi hade ju - de verka bli väldigt bra intresse. Vi hade faktiskt - jaa de kunde vara ända opp till sex- å sjuhundra medlemmar på ett år, sammanlagt alltså. Ett år kommer jag ihåg att vi hade sjuttio studiecirklar i olika ämnen.

- Det var stiligt, tycker jag.

- Jaa. Å annars så hade vi i regel så där en för-ti-femti. Hela vinternarna höll vi på så där å hade ganska bra må studielokaler, särskilt när dom byggde de nya Folkets hus.

- Jaha, så då höll ni till där då.

- Då höll vi till där. Å vi hade då - vi hade en teatergrupp inom ABF å dom spela väldigt avancerade pjäser kan jag säga, som "Hennes lilla majestät". Vi hade olika ledare då. Ett tag hade vi fru Ard ifrån Hudiksvall och sen hade vi en herre som hette Rubert Lindberg från Forsa som var ledare. Å vi hade kolossalt mä folk på dom där teateraftnarna. Sen hade vi Folket i bild - de var en tidning som hette Folket i bild, FIB. Dom hade ordna samarbete me oss. De kallas för författaraftnar å de var alldeles kolossalt me folk på dom där författaraftnarna. De var författare å så var'e sångare å musiker som medverka. Å dom bästa man kan tänka sej.

- Som höll ett föredrag då eller ...?

- Näej då, ja alltså författarna dom kåsera alltså var å en över sin bok som dom ha skriva själva å så. Å sen - bland annat hade vi kvar-tetten Synkopen - nu vet jag inte var den ä, den har upphört tror jag. Men då hade vi den. Å Margareta Kjellberg å alla möjliga hade vi där då som medverka där. Dom längta faktiskt varje år till de där författaraftnarna skulle bli. Men nu är de rätt så länge sen de var nånting, de har upphört.

- Kan Ni ge smakprov på de olika cirkclar som ni hade annars?

- Jaa först å främst hade vi ju cirkclar i språk, engelska, tyska. Och sen hade vi - var de ju en del hobbycirkclar förstås - sykurser å keramik och en hel del andra hobbykurser. Bilkurser hade vi också. Å sen hade vi psykologi - ja de var kolossalt mycke ämnen som vi hade. Sjukvård å matlagning för herrar å damer. De var mycke stor tillslutning på de. Så ordna vi då så vi hade en trevlig avslutning då på varje cirkel. De var rätt så mycke arbete för de där skulle jag ju sköta då på fritiden.

- Mycket organisation bakom det.

- Jaa då var det. Men de underlätta mycket att vi fick stöd utav bolaget, både ekonomiskt och på annat sätt fick vi stöd.

- Så ni fick anslag utav bolaget?

- Fick anslag utav bolaget varje år. Å de var doktor Sundblad, han var väldigt intresserad av de där. Å han var mä en gång när vi hade årsmöte så var han mä själv, å även ingenjör Lars Sundblad. Så var de ju naturligtvis roligare å jobba när man hade nånting å röra sej mä, för att den ekonomi vi kunde åstadkomma genom föreningsavgifter de har inte stoppa länge. Hade vi inte kommer långt mä.

- Hur dyrt var det att gå med i en sådan där cirkel då?

- Jaa en tie, femton kronor å de var ju inte dyrt. Å då fick dom ju en del material för de, studiehäften å så. Vi fick bland annat, utav bolaget fick vi en sån här keramikugn som dom brände då. På de vise så - å lokalerna dom hade vi ganska billigt för att vi hade ju i Folkets hus, där hade vi billiga lokaler. Å sen kunde de vara så att vi hade även på andra håll lokaler. Jag kommer ihåg bokföring var också ett ämne som vi hade rätt så mycke. Och även hade vi en trädgårdskurs, förresten vi hade flera trädgårdskurser. Å där tänkte vi väl på att de var nyttigt för dom som hade egnahem. Å jag kommer ihåg att vi hade en par utflykter ända opp till Hälsan för

att titta på nära trädgårdsanläggningar där oppe när vi hade avslutning.

- Var det inte svårt att få tag på lämpliga lärare?

- Ibland kunde de vara de men för de mesta gick de bra, de gjorde de. Men då var de ju ganska blygsamma timförtjänster för dom, men nu har de gått upp förstås, mycke. Å verksamheten är ju inte så stor heller här på Iggesund nu för att TV:n kom ju till förstås och då tror jag har gjort en hel del för att ta bort intresset.

- Vilka var det som anslöt sig nu då till ABF för att gå på cirklar?

- Jaa de var i stort sett ifrån alla kategorier, även mycke tjänstemän var de å fruvar till tjänstemän å sen arbetare i huvudsak å - de var väldigt bra samarbete på de vise. De var ju direkt inte nån klasskillnad då utan vi kom bra överens ifrån alla grupper.

- Hur gjorde ni reklam för verksamheten på för vis?

- Jaa vi var - vi tryckte en broschyr, en studiehandledning för varje år å där satte vi opp vem som var lärare för de ämnet å vem som var lärare i den å den kursen å hur många timmar å va de kosta. Å dela vi ut, så att alla, hela Iggesund fick. Sen agitera vi förstås. Å de gick - jag hade telefonpåringning nästan varje kväll jag var hemma så de var riktigt roligt. Jag fick ABF:s silvermärke, för de får man när man har vare mä i tjufem år. De fick jag.

- Hur kom det sig att Ni kom med i ABF från början då?

- Ja den som var före mej, han hette Åkerlund, han är död nu. Jag blev överrumplad på nå sätt så att - jag hade nog inte tänkt mej att de skulle bli så långt, men jag kom mä i alla fall. Å han kände till att jag hade ju vare mä i föreningsverksamheten tidigare. De var kanske därför som han föreslog mej. Och - ja på sätt å vis kan jag ju säga att jag är me i studieverksamheten än, för att jag är studieledare inom pensionärsföreningen, studieorganisatör. Så vi har en - nu hade vi en cirkel i år också. Nästan varje år så har vi - "Att leva som pensionär" var en cirkel och så "Ögat och belysningen", de kommer jag ihåg vi hade. Å så såna där frågor som gäller pensionärerna, socialvården å så. De kan ju vara nyttigt. Å så är de då att då samlas man i regel en kväll i veckan på pensionärhem. Å en två timmar så där sitter vi å pratar å var å en får säga va han tycker. Å de är nästan svårt å få dom å vara tyst nära minuter, för allahop skall prata på en gång. De är roligt, de är'e ju förstås.

- Det fyller en stor uppgift för de gamla att få träffas, förstås.

- Javisst de gör de.

- Det måste vara väldigt tacksamt.

- Jaa. Så de blir nu till hösten igen, hoppas jag på. Då ordnar vi så att vi har nån filmföreläsning å så där i samband me de där. De var meningen att vi skulle åka till Finland i sommar. Vi hade en kurs om Finland, dess seder å bruk å folk å så där vidare. Men då kom ju den här Båstadsresan före då så vi får väl ta å fara till Finland en annan gång.

- Om man ser till ABF en liten stund till - den bildades, sade Ni, på 1930-talet?

- 1927.

- Vad var det som inspirerade till bildandet?

- Jaa - efter va jag har tage reda på ur gamla protokoll å så där så var de så att de börja me föreläsningar å sen bildas en interimkommitté som fortsatte vidare. Dom tog lite blygsamt i början, de var nån cirkel i fackföreningskunskap å en del andra ämnen. Å sen öka de ut undan för undan. Å sen var vi ju ansluten då till distriktet, å sen blev de ju så att distriktet i sin tur kom ju med impulser vad man skulle ordna för cirklar å så där vidare. Så börja de egentligen.

- Så man hade inte helt fria händer då att hitta på vilka cirklar man ville?

- Joodå, de hade man förstås, hade man ändå. För de mesta som på de sista åren som jag var mä så ordna vi ju cirklar själva, dom ämnen som vi ansåg skulle slå bäst. När man kände till själva befolkningen å så där å visste va dom var intresserad utav så tog man ju opp dom ämnen.

- Vad är det dom är intresserade av Iggesundsborna då?

- Jaa som de var förr så var dom kolossalt intresserad för bilar å språk. Jag minns vi hade en stor cirkel i engelska ett tag, de var dom väldigt intresserad av. De är klart att de var många som ramla bort innan kursen var färdig, men ändå så. Å så kommer jag ihåg en sak som dom var särskilt intresserad av, och de är väl tack vare att de är så mycke stuger å båtar. Vi hade en kurs - inte en utan flera - i navigation.

- Så trevligt.

- Jaa. De var väldigt intresse för den. Å sykurer. Jag vet inte hur många sykurer vi har ordna men de är fantastiskt många. Å dom där matlagningskurserna som är för herrar, de fick en väldig anslutning. De var både tjänstemän å andra. Dela dom opp sej två å två då i den där cirkeln, så dom jobba i lag två å två, hjälptes åt å hade olika saker som dom gjorde. Å dom ordna till väldigt piffiga rätter ibland.

- Så Ni tycker att det har varit lätt att ordna studieundervisning på Iggesund.

- Ja, de tycker jag de har vare. Men, som sagt var, man märkte ju att sen TV:n slog igenom så blev de sämre. Å så är de kanske mycke annat - jag vet inte. Dom åker ut på danser å de är en helt annan stämning eller va jag ska säga. De är inte samma intresse egentligen tycker jag nu som de har vare.

- Jaså är det inte det?

- Jag tycker inte dä. De ordnas rätt så mycket ändå förstås här på Iggesund också, sen Folkets hus kom till. De är ju en hel del.

Men - som jag tror förstås, nånting som tar bort mycke, de är de här mä pilsnerdrickningen, mellanölet här. De tror jag inte är lyckat.

- För ungdomen, menar Ni?

- Ja för ungdomen. Men de finns ju för all del mycke fin ungdom, de gör dä.

- Det skulle vara roligt att hör hur det var här på Iggesund när Ni kom hit. 1923 var det?

- 23 ja.

- Hur kom det sig att Ni kom just till Iggesund till att börja med och inte stack ut i världen?

- Saken var den att det var väldigt svårt att få arbete då. Så hade jag en syster som redan bodde här på Iggesund å hon ordna faktiskt arbete åt mej. Å jag bodde hos dom då den första tiden. Dom hade - bodde faktiskt bara i ett rum, rum å kök å vi barn, min svåger å jag, deras son, vi hade ett rum å bo i.

- Var var det ni bodde då?

- i Hagen. De gick bra ändå. Så småningom så fick dom en större lägenhet. Sen blev jag gift här på Iggesund då 1928 så då fick jag egen bostad.

- Var det svårt att få lägenhet när man skulle gifta sig?

- Mycke. Mycke svårt, var nästan praktiskt taget omöjligt i vissa fall. Jag höll på länge innan jag fick hyra lägenhet. Nä de var väldigt svårt då. Till slut så byggde jag ju en kåk själv.

- Jaså?

- Jaha. Å den villan sålde jag nu 1968. En villa på tre rum å kök i norra Iggesund.

- Så då tog Ni egnahemslån till det då, eller ...?

- Hade egnahemslån till den ja. Sen arbeta jag mycke själv. Jag grävde grunden själv, så att de var ganska jobbigt. Så fort man kom hem ifrån arbetet då så var'e å sätta i gång. Men de är ju väldigt trivsamt när man fick ordnat å klart. Jag skötte mitt arbete ändå. Aldrig en söndag använde jag aldrig, utan jobba jag så var de ett tag på kvällarna eller om jag hade en fridag ändå.

- Det var många som byggde egnahem vid den här tiden?

- Kolossalt mycket. De var faktiskt var å varannan. Å de område där jag bodde, de är ett tjufemtal villor där som byggdes nästan samtidigt.

- Då hade ni väl mycket roligt tillsammans, ni som uppförde hus där?

- Jaa d'ä klart att vi gick ju å titta på varann å undersökte hur dom gjorde å så där vidare, men för de mesta var man så ivrig så man höll

sej inom sin egen tomtgräns. Men nu har dom ju grävmaskiner så nu är de ingen konst å grundgräva, utan de var skillnad när man skulle ta allting mä spade, ha tippkärra å köra bort. Men - den var kostnadsberäknad då till tjugetusen. I dag skulle den kosta åtskilligt mera. De ä klart att de blev ju över den summan, men den var kostnadsberäknad till de.

- Var det svårt att betala av lånen?

- Nejdå de gick bra i alla fall, de gjorde de. Jag gjorde så att jag satte in ungefär de jag beräkna hur mycke jag skulle betala per år å satte in de så att de fick stå inne på banken. Då blev de ju ränta så att man fick ju räntan till hjälp. Så de var ingen fara me dä inte utan de gick ju bra. Å jag skulle tro att dom som byggde den tiden så har dom nog klara't i stort sett. Men nu är'e svårare summer derör sej om så att nu är de svårare å betala på kortare tid. Nu rör de sej om över hundra tusen om dom ska bygga.

- Fick man bestämma själv var villan skulle ligga och hur den skulle se ut?

- Nejdå de var - de där området, alltså de fanns en skiss på de. Å så fick vi göra så att vi fick lotta - de var ingenjör Nyman som var me då på den tiden - då lotta vi om dom där. De var konstigt för att precis den tomten jag hade tänkte mej te få, ville ha, så fick jag genom lottningen. De var hemskt skojigt. Därför att de var en entomt så de var ju inte så mycke insyn ifrån ett håll utan - ganska centralt också var de, var nära affär å busshållplats. De är klart att de var ju svårt när man skulle lämna gården å sälja, men jag tänkte som så att när man blir äldre så måste man leja mera för hjälp å reparera så att jag tänkte att de är lika bra kanske å flytta medan man kan vara någrolunda kry å så. Å nu har vi inga bekymmer. Hyran ä dyr förstås men de är många fördelar i alla fall. Behöver inte tänka på nå snöskottning.

- Det är ju en lättnad.

- Javisst. De var ganska mycke göra me te ha en tomt om man skulle ha snyggt å så, att rensa ogräs å gräva å plantera. Å de vill man ju gärna göra. Men nu har vi faktiskt - jaa, man gör väl nån promenad ner till handeln ibland å mjölkaffärn. Går man på nå möte ibland så där. Å sen - jag nämde ju tidigare att jag hade lite skrivarbete, brukar texta kort, hyllningsadresser å så där brukar jag hålla på me.

När min mor blev änka 1936 så bodde hon ju kvar på Strömbacka bra många år innan vi flyttade hit. I alla fall då så tyckte jag att jag hade skyldighet att hälsa på henne och då tog jag å cykla hela vägen. De var sex mil opp till Strömbacka, å de var sämre vägar då än de är nu. Då cykla jag på lördag eftermiddag när jag sluta arbete, arbeta då till mitt på dan på lördag, å sen låg jag hemma en natt då å så sen åkte jag hem på söndag afton. De var ganska drygt, cykla tolv mil så där.

- Ja, det förstår jag.

- Å de gjorde jag rätt så många gånger, men jag tyckte jag hade ett ansvar genom att vi lämna henne ensam så där då när far blev död. De satte hon kolossalt värde på förstås. Men sen då så tog vi henne

må hit till Iggesund efter några år så hon bodde tillsammans i den där villan som jag byggde då. Hade ett särskilt rum där som hon bodde i. Å de var hon väldigt glad för.

- Ja det tror jag det.

- Jaa. I tretton år bodde hon där.

- Var det vanligt på den här tiden att man tog hand om sina gamla föräldrar?

- Ja de var nog en del som gjorde de. Å jag minns jag gjorde de särskilt för att min far - de var de sista han sa när han levde - så sa han att ni tar väl hand om mor, sa han. Å de där la jag särskilt på minnet. Å jag var glad att jag gjorde de å hon levde ju till hon var över nittitvå år. Å hon var klar så där, hon var inte alls åderförkalkad utan hon hade reda på sej å så där. Så hon läste tidningar å böcker nästan till dom sista dagarna, kan man säga.

- Så roligt när det får vara så.

- Jaa visst. Fast hon var naturligtvis svag ändå förstås på sista tiden, men ändå.

- Hur kom det sig att hon hamnade ända oppe i Strömbacka då?

- Jaa hon var ju som sagt var från Uppland. Å jag förstår inte, jag har inte fått kläm på de där, men hon kom ju hit som hushållerska kan man säga i familj. Men hur de gick till de är jag inte riktigt säker på. Men i varje fall så blev hon ju gift mä far då där oppe i Strömbacka.

- Var han Strömbackapojke han?

- Han var Strömbackapojke han. Men min mor hade en bror i Uppland å den såg hon inte på femtitvå år tror jag. De var inte å fara hem till Uppland då nå så där ofta, utan de kunde vara en gång som hon var ner till Uppland. Nu har jag nå avlägsna släktingar, en kusin har jag som bor kvar där nere, i Lövestabruk.

- Det är ett väldigt ovanligt namn, Sinderström.

- Jaa de är dä. Jag tror - jag höll på fundera ett tag genom att de var ju många smeder som kom från Holland å så den där tiden, men - jag forska i de där men jag tror inte att de här namnet härstammar från utlandet så långt jag vet, men de kan ju tänkas om man skulle forska ytterligare. Men pappas far han var en stor kraftig karl, han var snickare. Han var inte smed han utan han var snickare. Å vi var ju bara två syskon, min syster å jag. Min syster är åttifyra år å de fyllde hon i juli. Hon ligger på sjukhemmet i Hudiksvall. Hon fick hjärnblödning före jul å kommer nog inte därifrån mera skulle jag tro. Så de är ju tretton år emellan oss syskon.

- Var folk mycket bofasta uppe på Strömbacka, eller var det vanligt att som ni gjorde, ge sig därifrån när det blev dåliga tider?

- De var nog en hel del då när tiderna börja bli sämre så var de en å annan som gav sej iväg. Man såg ju att de börja på luta utför för Strömbacka då, de blev sämre å sämre me järnhanteringen, så att de var lika bra att man flytta därifrån. På Iggesund var de ju ganska kraftigt då alltså, järnverket gick för fullt å så där.

- Hur var det att komma från Strömbacka ner till det här livliga Iggesund då?

- Ja de tyckte jag var faktiskt spännande på nå sätt, de tyckte jag. För de fanns ju lite mera tillställningar att gå på. De var alldeles som man skulle ha leva opp på nytt på nå sätt. D'ä klart att de var lite ovanligt me arbete många gånger, de var helt olika. De gick ju undan för undan, man blev ju mer å mer van. Å man hade trevliga kamrater å så där så de gick ju väldigt bra.

- Var det inte svårt att komma så ny till ett sådant här ställe? Som inflyttad, menar jag.

- Näädå, de var inte alls svårt. Man blev ganska fort bekant mä befolkningen å så där. Men de kanske gjorde också till att jag hade vare hit nåra gånger förut till Iggesund å hälsa på min syster, så att jag kände kanske en del tidigare.

- Bebyggelsen har väl ändrat sig mycket sedan ni kom hit?

- Alldeles kolossalt. De ä skillnad som natt å dag. Bara de här området här är liksom en stad för sej, Stengatan. Näej, men - man tyckte de var fint ändå me dom där gamla bruksgårdarna. Nu är de många som är nedriven förstås. De tyckte man ju var väldigt - de skulle vara så på ett bruk att de skulle vara sån där bebyggelse. Nu tycker man kanske att de blir mera stadsliknande. Man tycker de är väldigt trevligt när man kommer till ett gammalt bruk. Pensionärföreningen hade utflykt en sommar å då var vi till sju bruk i Uppland. De var väldigt intressant.

- Ja det förstår jag.

- Ja. Bland annat Lövstabruk var vi till, å Österby.

- När Ni kom hit till Iggesund, tyckte Ni att folk levde här på samma sätt som dom hade gjort hemma på Strömbacka, eller var det någon skillnad?

- De var nog ungefär lika skulle jag tro. De var bara dä att här - ungdomarna dom kan mycke åka in till Hudiksvall, å då cykla dom för de mesta. Så att dom hade ju en större räjong så att säja här än va vi hade på Strömbacka. Vi hade ju dom där byarna runt om om vi skulle ge oss i väg nånstans.

Men nånting som var besvärligt då när man bodde där oppe, de var ju om man skulle åka till Hudiksvall. De var ju - då skulle man först å främst - klockan fyra på morron, då fick man ge sej i väg hemifrån mä väsker å sånt man skulle ha, å gå ner till Moviken, en halvmil. Å sen åkte vi mä Tamen då, bolagets båt, till Näsviken. De tog ganska lång tid, genom att dom hade pramar på släp. Ja när vi kom dit då kanske tåget hade redan gått, så då fick vi vänta till nästa

tåg. Till slut kom vi till stan å så när vi kom till stan så fick vi åka hästskjuts. De var ju åkare då i stan som hade - dom hade såna här åkgrejer som dom skjutsa folk i. Inte var de nära bilar då. Och - min far han tala mä en åkare å till slut så kom vi i väg då till - kom dit å hälsa på min syster. De tyckte jag var kolossalt intressant för jag var inte så gammal då heller. De var en hel upplevelse å komma till Hudiksvall. Mest intressant tyckte jag de var å komma ner till kajen där så man såg hur passagerarbåtarna låg. De var ju stora, fina passagerarbåtar t.ex. som Karl den XV, Oscar II. Dom passagerarbåtarna gick ju in till Hudiksvall. Dom är ju borta nu. Å så var de särskilt en - om man ville åka båt till Iggesund- så var de en liten båt som hette Sylfid å den där han gunga alldeles kolossalt så man var ju nästan sjösjuk för varje gång. Men de var fullsatt me folk på den båten, den var liten å behändig å kуска mellan Iggesund å Hudiksvall.

- Var det någon skillnad på levnadsstandard hos folk här och i Strömbacka tycker Ni?

- Dom hade nog kanske lite bättre här på Iggesund. Jag tror dä, för att de verka så. Inte var de så stor skillnad, men på sätt å vis hade dom - hade nog lite högre förtjänst här nere än vi hade där oppe. Men jordbruket var ju kolossalt stort här på Iggesund, stora åkrar å mycke folk, mycke hästar hade dom. Jag minns inte, dom hade väl kanske en mellan tretti å förti hästar ett tag. Dels arbetshästar å dels såna där åkarhästar. I Strömbacka hade dom bra många också, men som sagt var, jag tyckte faktiskt de verka så som om förtjänsten var högre här. Åtminstone var den det för mej när jag börja. Tyckte man hade råd å köpa lite mera då än hemma. Jag kommer ihåg särskilt en historia, de hör väl egentligen inte hit, men ... Jag hade min far på lasarettet. Han hade opererats då. Det var på 1920-talet. Å så var min svåger å ja opp å hälsa påhan på lasarettet. Och vi var där rätt så länge och så skulle vi åka tåg till Iggesund. Så vi fick springa sista sträckan ner till station och stog de ett tåg inne där å gick från fel perrong för dom hade nyligen börja trafikera ostkustbanan. Å gick på fel perrong å steg opp på Ljusdalståget. Å tåget satt i gång naturligtvis. Å vi varsna inte de där förrn vi hade åkt ett bra stycke. Då så sa svåger min men vi har komme på fel tåg sa han. Ja men sa jag vi måste ju åka till Näsvisen. Nä vi hoppar utav tåget sa han. Nä de är farligt sa jag å så tala vi mä konduktörn. Ni får ta på egen risk om ni hoppar utav. Ja i alla fall så hoppa han, han tog rocken på armen å hoppa. Å jag gruva mej i de längsta å tåge öka hastigheten. Men till slut tänkte jag jag kan inte åka ensam de får gå hur de vill. Hoppa fram i samma riktning som tåge går, å råka komma på en sån här banvall, alltså som har fyra, ja kanske en fem sex meter å tåget bara öka hastigheten ... jag fick mycke större hastighet när jag hoppa. Men lyckas klara mej alltså utan att ramla ikull i början. Men jag minns att - jag kommer ihåg att jag åkte igenom ett rätt tätt buskage å satte ben om kindbena så här. Å så blev de tvärstopp. Kom rakt emot en stenmur som låg bakom buskarna där, så jag spräckte läppen men klara mej. De var samtidigt en rolig historia kan man säga, de där. Joorå. Men sen då förstås- ja måste jag försöka leta oss på de andra spåret. Då fick han leta mej å jag leta han naturligtvis, men till slut så kom vi i lag å fortsatte då. Då gick vi till Iggesund, gick efter banvallen, så vi kom hem så småningom.

- Jag skulle vara intresserad av att höra lite mer om när Ni arbetade med lastningen nere vid hamnen.

- Jaså dä, jaha.

- Ni lastade järn också, sade Ni.

- Lasta järn ja. De var så kallad råskener, de var ungefär som dom hade oppe på Strömbacka nästan, nå stänger och då hade vi dä - de kom på små vagnar ner till hamnen ifrån järnverket. Å då fick vi lasta för hand å så ta in då en stång för de skulle travas nere - då stog de en eller två nere i prämen å så var de en på kajen som skicka ner. Å så där travar å räkna de. Så gick de där ut sedan till lastångarna. Å likadant var'e me de här massabalarna. De lastas i täckta prämar å de skulle travas väldigt noga så de gick an å räkna de där å så skulle de stämpas. De bruka vara småpojkar som stämpla där. Men då var då så att de var två - var olika lag. De var två som körtade då inifrån magasinet å ut på kajen å in i prämen. Å så var de en eller två då som bröt ner staplarna inne så att de gick fort då vill säga när dom kom mä sin kärra te ta balarna. Lasta så där en hundra ton per dag. Var ganska hårt arbete. Å sen allting, all kol å alla såna här kemikalier som skulle till fabriken, de kom ju också å stora lastångare då som stuveriarbetarna lossa ner i prämar å den kom i land då sen till kajen. Då skulle dom lossas i sin tur. För fabriken hade särskild manskap som domtog för de där kemikalier som skulle dit då. Och sen hade dom ett kollossargång. De kom träkol ända från Finland, mycke träkol från Finland. Och jag var aldrig mä på de där, men dom hade särskilt betalt som lossa kol. Å de var ju jättestora prämar. Å dom där som lossa dom kolena dom var absolut som neger när dom hade lossa prämar. Å sen hade dom så dom kunde tvätta sej i alla fall lite provisoriskt innan dom gick hem. Men de var ett svårt arbete. Då var'e ju en smalspårig järnväg som gick opp till järnverket mä de där kolena. De var en väldig procedur.

- Ni lastade allting i prämar sade Ni, men hur skedde omlastningen till fartygen sedan då?

- Då gick mä kraner, vinscharna på båtarna, dom krana opp de där förstås.

- Var det någon utav er som var med ut på prämarerna då?

- Inte annat än att räkna hur många kolvagnar de var. Annars så hade stuveriarbetarna, dom hade ett särskilt kol, å mesta delen utav dom var från Njutånger. Så dom hade dä till uppgift att lossa å lasta alla båtar. Men själva dom där småprämarerna sen som låg inne i hamnen, dä skulle hamnarbetarna sköta om. Fast sen övertog stuveriarbetarna de där jobbet. Så dä - dä låg ju båtar inne praktiskt taget nästan jämt. Dä gör'e ju också nu. Nu ligger dom vid prien där.

- Hur var det med förtjänsterna då?

- Jaa, förtjänsten den, de var väl lite olika de förstås. När man lasta massa dä var väl kanske bästa förtjänsten. Men den var ju relativt låg då mot va den är nu. Men som sagt var, massalastningen de var trivsamt arbete trots att de var arbetsamt, men rensamt. De har en väldigt stor betydelse.

- Var Ni ansluten till någon fackförening som hamnarbetare?

- Transportarbetarförbundet. Sen så övergick den i pappersindustriarbetarförbundet. Men från början var de transport. Men nu är de borttaget såna där, här på Iggesund åtminstone de är ju sammanslaget. Så jag var kassör jag där i transport, var jag kassör i sex år, å så var jag sekreterare där i styrelsen.

- Hade ni några konflikter inom fackföreningen? Jag menar gent emot företaget?

- Joo d'ä klart att de var väl vissa mindre konflikter. Å så var de där Adalshändelserna förstås. Då var dä lite spännande.

- Så dom satte sina spår här också?

- Jaa dä gjorde dom.

-på vilket sätt då?

- Joo - jag kommer ihåg att - dom hade fått reda på alla dom där händelserna i Adalen. Å så gick vi ner på arbetet då en morron å då möttes vi av en ... å han sa att dä blir inge arbete i dag, utan strunta i ää. Utan nu ska vi ha möten bara å så där vidare. Så att faktiskt vi gick inte ut å arbeta. Men dä där var ju en vild strejk så att säja. Då minns jag den som var ordförande då, han fick order utav doktor Sundblad. Han ville ha en skriftlig upplysning om anledningen till de där å varför vi gjorde så. Så jag kommer ihåg en söndamorrn så kom den här Engberg hem till mej å knacka på dörrn å så sa han, nu måste du hjälpa mej sa han mä en skrivelse, för jag har fått order utav disponenten eller doktor Sundblad att han ska ha ett klarläggande varför vi har gjort så här. Ja dä var inte annat för mej än - han tala om ungefär va han ville ha't å så där men långt ifrån nåt te bygga på. Alla fall så satte jag igång - han gick ju hem - satte jag i gång å försökte få ihop en sån där skrivelse. Å sen kom han å hämta de där. Å tänk att - å han lämna de där till doktor Sundblad å han godkände så dä blev inga böter eller nånting. Förklarade dä att dä blev en upphetsning på nå sätt - ja kommer inte ihåg riktigt hur dä formuleras heller. Men i alla fall, han godkände't. Så dä var liksom - han måste i sin tur naturligtvis ha vederbörande styrelse, bolagsttyrelsen, mä. Men dä gick ju vägen i alla fall. Så sen börja vi arbeta igen så småningom.

- Hur var förhållandet till arbetsledningen på den här tiden, tycker ni?

- Jaa jag tycker att de var ganska bra. Vi hade ju ganska bra förhållanden mellan - vi hade ju en inspektor som var högsta chefen och sen var de ju förmän då. Gick ju ganska bra i stort sett. De ä klart att doktor Sundblad var ju ganska bestämd av sej å de var ju inte så gott å ändra på de han hade sagt till att så ska de vara. Men de var bra i alla fall.

- Tyckte Ni själv det var svårigheter när ni fick uppgiften som förman där på virkesmagasinet?

- Ja de ä klart att de va en massa svårigheter, de var dä. Man tyckte att dä var lite - emot kamrater å så där så tyckte man att - de var en konstig känsla som inte går att beskriva riktigt. Man var rädd att dom skulle kritisera de där att man liksom ville tjäna

opp sej som man brukar säga. Men då gick bra i alla fall ändå. De största problemet de tyckte jag var att man hade - den här vedgården häroppe - det var svårt alltså att få det hela att gå ihop, ingående och utgående ved. De var väldigt svårt för att det blev stort svinn när man kapa ve'n. Då kom dom mä långved så där å den kapas i kortare så blir'e ju kolossalt mycke - dä sjunker ihop. Men de gick skapligt ändå i alla fall.

- Hur var det med samarbete och informationsverksamhet inom företaget på den här tiden?

- Då börja å bli väldigt bra då på den tiden, för att de börja ju så att doktor Sundblad hade en del föreläsningar på auditoriet, information. De var före alltså den där företagsnämnden. Å då var - de var ju fritt å gå dit å lyssna på dä. Vi gick ju dit mycke å då var väldigt intressant för då hade han nå nytt å komma mä. Jag tycker det var kolossalt intressant atthöra på doktor Sundblad jämt. Likadant när vi börja mä företagsnämnden. Jag var ju med då bland de första i företagsnämnden. Vet inte om de var allra först men jag skulle tro att de var åtminstone andra året. Å vi hade ju - fackföreningen hade ju representant förstås - vi tillhörde transport på den tiden. Å då var'e ju så att liksom nu att han - vi fick en redogörelse av direktören eller disponenten. Å sen om de var nån som hade nå synpunkter då så fick dom komma me de då. Så nog tror jag företagsnämnden har vare till nytta i alla fall. Å sen - de har ju blive många förbättringar. De har ju komme till semesterstuger å semesterhem på olika håll. Ända på västkusten finns de väl stuger att hyra. Å Mössön, de har ju vare mycke folk där också. Å nu har dom ju fjällstugerna som har komme till.

- Så det är en produkt utav företagsnämndens arbete de här semesterhemmen?

- De kan man säga att de är. Å likadant om vi tänker oss - vi hade ju ingen personaltidning ifrån början, men då var en då som - jag vet inte om de va jag som tog ett förslag på dä - en till å jag - att vi skulle motionera om att vi skulle få en personaltidning. Då blev de de där Ankaret.

- Jaha. Som har blivit väldigt lyckad.

- Jaa. Å så sedan ... en hel del som har blive tack vare företagsnämnden - jo alltså personalkonsulent, de fanns ju inte tidigare. Utan - dä kommer jag ihåg att jag skrev till - jag vet inte om de var till Landsorganisation å till en annan organisation å fråga angående personalkonsulent om dom hade på olika ställen å så där. Då fick jag reda på att de fanns på vissa ställen, så då tänkte jag att vi lägger in en motion å försöker få en personalkonsulent här. Å då blev de ju Märta då som blev antagen.

- Hade fackföreningsrepresentanterna möten innan företagsnämnden skulle samlas?

- De kunde vara alltså separat att de var några inom företagsnämnden - eller ombud - som kunde pratas vid så där, om de var nån speciell fråga. Men annars var'e väl inte så mycke förarbete direkt inte. Men som sagt var, de var en hel del som - å såsemesterstipendierna fick vi igenom då. De var lottning förut, i början. För

jag hade ju tur, jag fick - lyckas komma mä å få trehundra kronor tror jag. Å då var vi till Tyskland. De var ju väldigt spännande innan man fick höra hur resultatet var me den där dragningen. De var ju dragning före alltså. Varje arbetare fick ett kort som man fick skriva på å begära. Dom där kortena samlas ihop å så tog dom kort ur de där sedan ... rätt så många. Första resan gick till Travemünde i Tyskland. Å därifrån hade vi ju då utflykter åt olika håll å så där vidare. Sen fick jag stipendier - inre stipendier - när vi var till Österrike. Å de var också intressant, kolossalt intressant. Fick se rätt så mycke där. Annars så har man ju rest på egen hand åtskilliga år. Jag har varit i åtta länder sammanlagt om man räknar de nordiska länderna. Jag vet inte va jag ska säga som är intressantaste landet - kanske Österrike, tycker jag var väldigt intressant. Men jag har vare i Jugoslavien också å Italien.

- Om vi kommer tillbaka till de här företagsnämnderna - tycker Ni att de förslag som ni kom med, att de mottogs väl?

- Jaa de måste jag ju säga att dom förslag som vi kom me, dom gick i regel - ja dom kom ju till behandling alltså så att de var ju tack vare de som man - mötte ju förståelse från bolagets sida. De är klart att alla - allting som föreslogs gick ju inte igenom, men i stort sett kan man säga det. Så de är klart att företagsnämnden har sin betydelse.

- Har Ni varit ansluten i någon annan verksamhet som vi inte har berört nu? Fackförening har vi talat om och ABF och företagsnämnderna.

- Jaa pensionärsföreningen förstås då.

- Och logen i ungdomen?

- Logen i ungdomen ja. Sen var jag ju politiskt organiserad också ett tag, fast - de har runnit ut i sanden - jag menar man går aldrig, man är inte aktiv längre. Man tycker att de bör va dom yngre som ägnar sej åt de mera. Men annars så - jag har vare mä naturligtvis i försäkringskassans styrelse var jag mä ett tag, och kommunalfullmäktige var jag med i några år.

- Jaha. Men det skulle vara intressant att höra något om, arbetet i det kommunala.

- Jaa de var - då kallas de, jag var med bland annat i fattigvårdsstyrelsen kallas de då, fast nu heter de ju socialnämnden. Jaa de var rätt så intressant fast - de var många problem kan man säga. Man fick - de var ju mycke bakom kulisserna som kom fram en sån gång, när vi hade sammanträden.

- Kom det in ansökningar som ni fick behandla?

- Ja d'ä klart att de kom in mycke såna här som ville ha socialhjälp. Å man kände ju många gånger personen å visste alltså hur dom levde å så där vidare. De kanske gick emot ens egen vilja många gånger. Men - man måste ha överseende också. De var ju majoriteten som besluta i alla fall. De var inte så lång tid, men de var ju i alla fall.

- Gjorde ni någon undersökning i de hem som skulle ha bidrag, så att ni visste hur situationen var?

- Nej de gjorde man i regel inte förstås, utan var de så, då var de i regel ordföranden som undersökte närmare. För att vi ledamöter vi liksom överlät de där till ordföranden, de var ju han som skulle svara för alla skrivelser å allting. Men d'ä klart att de var ju också väldigt intressant.

- På vilket sätt utgick hjälpen till de fattiga?

- Ja då skrev fattigvårdsstyrelsens ordförande, han skrev ut så kalla de matlappar eller vad man ska säga. Var ett belopp som dom skrev ut så att dom skulle kunna få köpa mat åtminstone. Å så var de en å annan som fick hjälp till kläder. Å tänker man i förhållande till dom fattig som är nu så är'e ju klart att de är jättelika summer som går ut nu mot va de var då. För då var de väldigt restriktivt. Men nu är'e ju - efter som man har hört berättas så är'e ju många som måste ha hjälp till hyran, som har svårt å klara hyran.

- Var det många som var i behov av hjälp förut, här på bruket?

- Ja dä var det, men de ä konstigt den här gamla stammen, dom ville i de längsta klara sej själva. Dom hade nog svårt för å begära hjälp. Men de kanske är lite mera fordrande numera.

- Vad kom ni annars i kontakt med för uppgift inom det kommunala arbetet?

- Jaa jag hade ingen - jag hade ingen speciell uppgift utan man var vanlig ledamot alltså. Man var ju mä i fattigvårdsstyrelsen, men jag hade ju inget uppdrag alltså utöver de, utan vanlig ledamot, deltog i sammanträdena ... men i sjukkassestyrelsen där var jag rätt så många år.

- Vad innebar den uppgiften då?

- Jaa de var att - alltså - de var en del som skulle ha sjukhjälp å så - de kunde ju vara problem många gånger att de kunde vara kanske en som småfuska lite grann å så där. Å då fick man ju se opp mä å granska allting, alla papper å så. Men i regel var de ju tjänsteman som skötte om på listan ...